

Dr. PÁTER BÉLA,
az E. M. E. Természettudományi Szakosztályának volt elnöke.

Dr. Páter Béla emlékezete.

* 1860. szept. 9. † 1938. június 21.

Halkszavú, csendes ember volt. Kedves, előzékeny lélek. Szívesen segített minden hozzáforduló embertársán. Nem félt és nem húzódozott a munkától, belefeküdt a reá kimért dologba; legjobb tudásával, legnagyobb pontossággal oldotta meg a feladatokat. Sohasem volt hangos. Mindig tartózkodó, de sohasem borongós kedélyű.

78 éves korában hunyt el abban a kedves városban, ahol tudományos élete delezőjét érte meg. Ott ravatalozták fel, ahová hívő lelke örökké boldogsággal tért be, a Magyar-utcai evangélikus templomban, s álmodozik most már a Házsongárd-temető csendjében... Sírhintájáig fel-fel csendül az evangélikus templom harangszava s a szél virágnyláskor a rózsák illatát odafodrozza. Lelke bizonyára sokszor el-el jár Lőcsére is, felkeresni gyermekkori kiránduló helyeit, ahol egykori tanuló társaival — Méhely Lajossal, Lendl Adolffal, Pályi Sándorral — oly sokat bolyongott... A Páter-familia egykori méhese után elnevezett völgyecske, a „Páter's-Loch“, őszi fordulókön őszi kikirics (*Colchicum autumnale*) virágaival most már szomorubban fog reá emlékezni: az eltűnt Zipseria imádójára... Elmulása olyannak tűnik fel, mint mikor a végtelen óceánon hivatását utolsó percéig hűen teljesítő, a parancsnoki hídon álló hajókapitány elmerül örökre a sírhullámba...

Tisztelet, tisztesség, becsület drága nevének örökre!...

*

Páter Béla egyik ősrégi szepesi család sarja. Atyja Páter Károly lőcsei törvényszéki bíró volt. Elődei, a lőcsei városi levéltár adatai szerint, a XVI. század óta Lőcsén laktak. Anyja Fornét Antónia, Fornét Józsefnek, a sztrázsi (michelsdorfi) ev. lelkésznek a leánya. A Fornét-család eredetileg francia származású: az ősök mint hű protestánsok a hugenották üldözésekor menekültek el Franciaországból és előbb Ausztriában, utóbb pedig Felsőmagyarországon telepedtek le.

Eredeti francia „Báró Fournet“ nevüket ekkor a Fornét-névre változtatták át.

Páter Béla Eperjesen született 1860. szeptember 9-én. Szülei ekkor egy éven keresztül Eperjesen laktak, de már 1861-ben ismét visszaköltöztek Lőcsére, ahol egészen halálukig meg is maradtak. Elemi és középiskolai tanulmányait Lőcsén végezte, főiskolai tanulmányait pedig a budapesti tudományegyetemen és a kir. József-műegyetemen folytatta, ahol 1883-ban a természettudományokból és a földrajzból középiskolai tanképesítő oklevelet nyert.

Az 1883. és 1884. évben a budapesti József-műegyetem növénytan tanszéke mellett mint tanársegéd működött. Főnöke és tanára, Klein Gyula, szintén lőcsei származású híres botanikus volt, akivel a szünidőkben sokszor tett Lőcse környékén botanikai kirándulásokat. 1884. december havában a kassai gazdasági tanintézetbe került a természettudományok tanítójaként. 1893-ban a kolozsmonostori gazdasági tanintézetbe helyezték át. Itt szintén a természettudományok tanított, de azonkívül az ottani állami vetőmagvizsgáló állomást is vezette. 1895-ben Kolozs-Monostor községét Kolozsvárhoz csatolták, így a kolozsmonostori tanintézet kolozsvári gazdasági tanintézet lett. 1906-ban ezt a közép fokú tanintézetet akadémiává szervezték át s ezzel egyidejűleg Páter Bélát is akadémiai tanárrá nevezték ki. 1910. október havában a Gazdasági Akadémia igazgatói tisztjét Páter Bélára ruházták át, s ebben az állásban érte az uralomváltás. A vetőmagvizsgáló állomást 20 éven keresztül vezette, de akadémiai igazgatói sokféle teendője miatt kénytelen volt 1913-ban ettől a tisztviselésétől visszalépni. Az uralomváltás után igazgatói állásától visszavonult s megelégedett az általa 1904-ben alapított kolozsvári gyógynövénykísérleti állomás vezetésével. E mellett az unitárius teológia előadója gyanánt is szerepelt, ahol kertészetre és gyógynövénytermesztésre tanította a teológusokat.

Páter Béla hivatalos működése mellett tevékeny részt vett a társadalmi és közművelődési életben is. Kassán a Magyarországi Kárpát-Egyesület Keleti Kárpátok osztályának titkári tisztjét töltötte be s a Felső Magyarországi Kertészeti Egyesület megalapításában tevékenykedett; titkára volt még a kassai Állatvédő-Egyesületnek s a gazdasági tanintézeti hallgatók Olvasókörét, Dal- és Zeneegyletét éveken keresztül elnöki minőségben vezette.

Kolozsvárt tovább folytatta társadalmi működését. Különösen tevékenyen dolgozott az Erdélyi Gazdasági Egyletben, ahol előbb

igazgató-választmányi, 1925-ben pedig tiszteletbeli tag lett. Az Erdélyi Múzeum-Egyesületnek választmányi tagja volt, majd Szádeczky-Kardoss Gyula halála után az Erdélyi Múzeum-Egyesület Természettudományi Szakosztályának elnöki tisztét töltötte be. Ezenkívül az Erdélyi Kárpát-Egyesületnek választmányi tagja, majd elnöke, Kolozsvár sz. kir. város törvényhatósági bizottságának tagja és a város gazdaságait ellenőrző bizottságának elnöke volt; utóbbi minőségében egészen 1915-ig élénk működést fejtett ki.

Kolozsvárt megszerezte (summa cum laude) a filozófiai doktorátust (1906; inaug. dissertatiója: Paszuly betegségek, 2 színes táblával); 1907-ben egyetemi magántanár lett; az 1913/4. tanévben az egyetemi növényteni tanszéket helyettesi minőségben töltötte be.

A kolozsvári ág. ev. egyház kebelében is kivette részét a munkából. Éveken keresztül presbytere volt az egyháznak, 1925-ben pedig főgondnokká választották. A Kolozsvárt élő szepességeket Fábry Viktor ev. lelkésszel 1908-ban összetoborozta és „Scepusia“ néven kis társasággá szervezte, melynek az előbbi elnöke, utóbbi pedig titkárja lett. Ez a kis társulat rendes összejöveteleket tartott, a különböző szepesi lapokat járatta, társas kirándulásokat és hangversenyt is rendezett. A háború kitörése vetett véget a Scepusia működésének.

Páter Béla élénk irodalmi működést is fejtett ki. 1883 január havában jelent meg első szakcikke a Természettudományi Közlönyben. Ennek a folyóiratnak azután hűséges munkatársa maradt egészen a világháború végéig. Működését a Természettudományi Társulat azzal tisztelte meg, hogy választmányi tagjává választotta. Kassán a *Gyakorlati Mezőgazda* című hetilapnak főmunkatársa volt, Kolozsvárt pedig az 1895. és 1896. évben a *Mezőgazda* című gazdasági szaklapot felelős szerkesztői minőségben vezette. Ezenkívül a *Köztelek* (Budapest), *Mezőgazdasági Szemle* (Magyar-Óvár), *Gazdasági Lapok* (Budapest) és az *Erdélyi Gazda* (Kolozsvár) rendes munkatársai közé tartozott. 1918 után a Kolozsvárt megjelenő *Ellenzék*, a *Magyar Nép* és az *Erdélyi Gazda* állandó munkatársa; a Hangya-Szövetkezet Nagyenyeden megjelenő *Szövetkezés* című lapjának főmunkatársa; ugyancsak főmunkatársa volt a *Pharmazeutische Monatshefte*-nek (Bécs) és rendes dolgozó társa a *Heil- und Gewurzpflanzen* (München) és a *Pharmazeutische Zentralhalle* (Dresden) című folyóiratoknak. A m. kir. földművelésügyi minisztérium által kiadott *Kísérletügyi Közlemények* sok szakcikket közölt tollából. Idők folyamán még nagyon sokféle lapban dolgozott, ezeknek a felsorolása azonban igen messzire

vezetne. 1919 óta sűrűn tartott tudományos és népszerű szakelőadásokat az Erdélyi Múzeum-Egyesületben, az Erdélyi Gazdasági Egyesületben és a Szociális Misszió tanfolyamain.

Páter Béla 1904-ben megkezdte a gyógynövényekkel való rendszeres kísérletezést. Országos mozgalmat indított a vadon termő gyógynövények gyűjtése és értékesítése érdekében és ebből a célból nyolc éven keresztül (a háború kitörésig) külön tanfolyamokat tartott vidéki lelkészek és tanítók részére, akiket arra buzdított, hogy legyenek a népnek vezetői e fontos mellékkereseti ág felkarolásában. Ezen alkalmakkor a szepességekről sem feledkezett meg. A vadon termő gyógynövények értékesítésén kívül a gazdákat a gyógynövények termesztésére is buzdította és külön kísérleti állomást szervezett Kolozsvárt, ahol a gyógynövényekkel rendszeres gyakorlati kísérleteket és tudományos vizsgálódásokat folytatott. Ez a kísérleti állomás az uralom változásakor a román kormány fennhatósága alá került¹ s a magyar kormány kénytelen volt Budapesten a kolozsvárinak mintájára új gyógynövénykísérleti intézményt létesíteni. Nem hagyható említés nélkül, hogy ez a kolozsvári állomás a külföldnek is mintául szolgált hasonló intézmények megszervezésében. A külföldi szakirodalom is sűrűn emlegeti Páter Béla nevét, mint a gyógynövényekkel való kísérletezésnek a kezdeményezőjét.² Kutatásainak eredményeit a *Kísérletügyi Közleményekben* magyar nyelven közölte, míg a külföld részére németül adta ki a külön megjelent *Bericht über das Arzneipflanzenversuchsfeld des landwirtschaftlichen Akademie in Kolozsvár* (Heft I—III.) c. értesítőjében. 1918 óta munkásságát a külföldi szaklapokban folytatta.

Páter Béla a gyógynövények tanulmányozása során a hazai gyógynövények gyógyító hatására vonatkozólag is végzett kísérleteket és megfigyeléseket. Kutatásának egyik fontos eredménye, hogy az epekőbántalomnak, ennek a gyakori és kínos betegségnek, ez idő szerint egyedüli biztos gyógyító módja a Páter-féle borsmenta-teának az alkalmazása. Ezt a gyakorló orvosok is elismerik, és akik erről tudomást szereztek, rendszeresen alkalmazzák is ezt a gyógymódot. Rámutatott továbbá a keskenylevelű utifűnek és több más hazai növénynek kiváló gyógyító hatására. Az Amphora R. T. Brassóban 1925

¹ V. ö. Prof. Dr. M. Chirişescu-Arva: *Stațiunea de plante medicinale. Cluj, 1927.*

² V. ö. Em. Perrot et G. Blaque: *Les efforts de l'étranger pour la production des drogues végétales etc.* Paris 1920.

ősz óta forgalomba hozta a Páter által összeállított újabb gyógyító teákat. Ezek ma is nagy elterjedtségnek örvidenek és sok szenvedő embert hálás köszönetre ösztönöztek.

A román kormány azzal mutatta ki Páter Béla munkásságának a megbecsülését, hogy 1924-ben a Carmen Sylva királyné által alapított „Crucea meritul sanitar“ I. osztályú érdemkeresztjével tüntette ki.

Páter Béla önállóan megjelent munkái:

1. *Növénytan*. Dr. Prantl K. 5. kiadása után fordították Páter Béla és Lasz Samu. Budapest 1884. Eggenberger kiadása.
2. *A gazdasági növénytan vezérfonala*. Kassa 1890.
3. *A legfontosabb pázsitfélék gyakorlati ismertetése*. Kassa 1891.
4. *A Peronospora viticola és a black-rot*. Kassa 1892. Maurer János kiadása.
5. *Népszerű gazdasági növénytan alsófokú gazdasági iskolák számára*. A földmiv. ministerium pályázatán nyert megbízás alapján. Kolozsvár 1895. Földmiv. Ministerium kiadása.
6. *A gabonafélék, a burgonya és a szőlő legfontosabb gombabetegségei*. Kolozsvár 1895. Az Erdélyi Gazd. Egylet kiadása. 5. kiadás 1911.
7. *Gazdasági állattan földművesiskolák számára*. A föld. miv. ministerium pályázatán nyert megbízása alapján. Kolozsvár 1896. Földmiv. Min. kiadása. 2. kiadás 1905.
8. *A haltenyésztésről*. Kolozsvár 1897. Az Erd. Gazd. Egylet kiadása. 6. kiadás 1911.
9. *Vetőmag eltartása és a magtárban kárt tevő állatokról*. Az Erd. Gazd. Egylet kiadása. Kolozsvár 1899. 4. kiadás 1911.
10. *A házi állatok fontosabb elősködei*. Erd. Gazd. Egylet kiadása. Kolozsvár 1899. 2. kiadás 1904.
11. *Ásványtan és geológia tanuló gazdák számára*. Lampel Róbert kiadása. Budapest 1899. 2. kiadás Vitéz A. kiadása. Kassa 1913.
12. *Gazdasági Növénytan*. I. rész (Cryptog.) Kolozsvár 1902. 2. kiadás Vitéz A. kiadása. Kassa 1911.
13. *A vadon termő gyógynövények*. Az Orsz. Magy. Gazd. Egylet pályázatán nyert megbízás alapján. Budapest 1906. Pátria kiadása. 4. kiadás 1912.
14. *A gyógynövények termesztése*. Az Erd. Gazd. Egylet kiadása. Kolozsvár 1906.
15. *Növényboncz-, alak- és élettan gazd. akad. hallgatók részére*. Kassa 1907. Vitéz A. kiadása.
16. *Gazdasági Növénytan*. II. rész. (Phanerogamae), Kassa 1908. Vitéz A. kiadása.

17. *Rövid útmutatás a vadon termő gyógyító növények gyűjtésére.* Kolozsvár 1908. Erd. Gazd. Egylet kiadása. 2. kiadás 1911.

18. *Milyen gyógynövényeket természetesen a kiskazda?* A Köztelek Olcsó Könyvtára kiadása. Bpest, 1909.

19. *Bericht über das Arzneipflanzenversuchsfeld der landwirtschaftlichen Akademie in Kolozsvár.* Kolozsvár 1914—1918. Heft. I. 1914. Heft II. 1917. Heft III. 1918.

20. *La culture des Plantes médicinales en Hongrie.* Rem. 1914.

21. *A gyógynövénytermesztés rövid foglalatja.* Erd. Gazd. Egylet kiadása. Kolozsvár 1924.

22. *La culture des plantes médicinales en Roumanie.* Bucarest, 1925. Ministerium kiadása.

23. Szerkesztette a kolozsvári Gazd. Akadémia értesítőit az 1910—1918. években.

24. *Prof. Dr. Péter újabb gyógyító teái és azok használata.* Amphora R. T. Brassó, 1925. Magyar, német, román és orosz nyelven.

Források: *Dr. Péter autobiographiája* 1926. márc. 23-áról (in bibliotheca Prof.-is Györfly, Szeged); *A Napkelet lexikona*, II. 1927:297; *Révai Nagy Lexikona*, XV. k. Bpest, 1922. 243 l.; *Index biologorum*, Berlin 1928. 226; *Erdélyi Lexikon*, Oradea 1928. Nagyvárad, 230. l.; Erdélyi Múzeum-Egyesület gyászjelentése.

Dr. Györfly István.